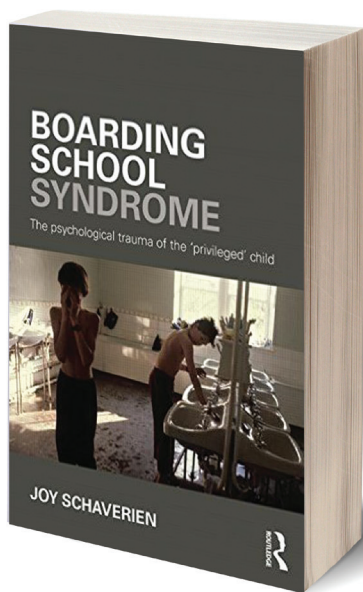

Joy Schaverien

Boarding school syndrome: the psychological trauma of the „privileged“ child

/ Internatski sindrom: psihološka trauma „privilegiranog“ djeteta

Routledge, London, 2015.

Psihoterapeutkinja, autorica mnogih stručnih knjiga i jungovska analitičarka Joy Schaverien (rođena 1943.) u svojem je dugogodišnjem terapijskom radu s odraslima koji su pohađali internatske škole u Engleskoj uvela novi stručni termin *Boarding school syndrome* („internatski sindrom“). Godine 2011. prezentirala ga je u časopisu *British Journal of Psychotherapy* i opisala ga kao „britansku formu zlostavljanja djece putem socijalne kontrole.“ Iako sama nije pohađala internat, od 90-ih je godina 20. stoljeća počela sustavno istraživati taj problem, posebice otkada je u analizi jednog odraslog pacijenta otkrila psihološke traume izazvane ranim odlaskom u internat.

U liječenju svojih bolesnika koji su prošli kalvariju nefleksibilnog internatskog sustava školovanja Schaverien je s nepokolebljivom pouzdanošću, empatijom i istančanim smislom za psihodinamiku usmjeravala i rješavala njihove razvojne povrede i oštećenu sposobnost za uspostavu zdravih objektnih odnosa, što je zorno pokazala i u knjizi. Usto, autorica je knjige izvorno akademska slikarica te je svoj talent i kreativne sposobnosti vješto prenijela i primijenila u psihoterapijskom radu s pacijentima te time još jedanput dokazala da u psihoterapiji itekako ima mjesta i za umjetnost.

Duboko razumijevajući patologiju selfa i objektnih odnosa svojih pacijenata koji su već kao sedmogodišnjaci podvrgnuti odgoju u strogim internatima, Schaverien je opisala pukotine koje nastaju u njihovoj privrženosti, probleme s intimnošću i povjerenjem u druge, različite strategije preživljavanja poput disociiranja, potpunog maskiranja ili skrivanja osjećaja, što im je onemogućavalo življenje života punim plućima.

Pokušavajući dočarati čitatelju razmjere tog problema, autorica je u predgovoru navela korisne statističke podatke. Naime, 1987. godine 25 % djece školske dobi pohađalo je ukupno 500 britanskih internata (i privatnih i državnih), dok ih je prema izvještaju ICS-a (engl. *Independent School Council*) godine 2013. bilo

znatno manje: 13,1 %, što pretvoreno u brojeve iznosi gotovo 67 tisuća školaraca.

Uz kolegu Nicka Duffella, autora prve knjige *The making of them* o psihološkim posljedicama internatskog školovanja (prema kojoj je 1994. godine snimljen i istoimeni film), Schaverien je, poigravši se naslovom filma, osmislila i kontinuiranu subspecijalističku izobrazbu za psihoterapeute (*The un-making of them*) za tretiranje bivših polaznika internata (kako se sami nazivaju *boarding school survivors*) te njihovih obitelji. Ipak, o tom fenomenu pisalo se i desetljećima prije Schaverien i Duffella te su romani slične tematike, svrstavani u školski podžanr, imali mahom biografsku i didaktičku autorsku notu. Unatoč tomu, kao da je vladala sveopća kulturalna amnezija povezana s tradicijom britanskih internatskih škola te su se priče o njima posve ignorirale. U tom je smislu autorica Schaverien zaključila da se takvo stanje ponavlja i danas u psihoterapijskim seansama: pacijenti – bivši polaznici internata – u uroti šutnje, prožeti osjećajem srama ne iznose svoja najbolnija sjećanja na školske dane duboko uvjereni da im nitko neće povjerovati, a psihoterapeuti često (ne)svjesno izostave ili previde važnost minucioznih detalja pacijentove prošlosti. Upravo zato ova knjiga ima veliku važnost u kidanju začaranog kruga šutnje, u razotkrivanju, imenovanju i analiziranju traumatskih iskustava svih koji su proživjeli i preživjeli internatski sustav školovanja.

Temu knjige autorica je razložila u četiri poglavlja napisana na 247 stranica. Knjiga sadržava i brojne ilustracije, ponajprije crteže koje su u psihoterapijskom procesu izradili autoričini pacijenti. Što se bibliografskih jedinica tiče, autorica se služila sa 167 literaturnih navoda od kojih je trećina novijega datuma (od 2005. do 2015.) uz šest autocitata. Osim stručne psihologijske i psihoterapijske literature autorica je rabila i recentne članke istraživačkog novinarstva iz dnevnih novina te snimljeni radijski i televizijski materijal produkcije BBC 4

nastao prema potresnim i dirljivim svjedočanstvima nekadašnje internatske djece.

Nakon uvodnog dijela u kojem nas ukratko upoznaje s novim psihopatološkim fenomenom tzv. internatskog sindroma, psihoterapeutkinja Joy Schaverien u prvom poglavlju znakovitog naslova „U ime privilegija“ (engl. *In the name of privilege*) obrađuje dramatičnu povijest internatskoga školskog sustava u Velikoj Britaniji. Tijekom psihopovijesne perspektive čitatelji saznaju da tradicija britanskih internata datira od prve škole *The Kings School* u Canterburyju, otvorene davne 598. godine. Budući da su ravnatelji internata bili slabo plaćeni, od 17. se stoljeća uvodi praksa dodatnog plaćanja usluga smještaja i hrane za učenike. Autorica navodi i mnogo drugih problema. Primjerice, u razredima je bilo premalo učitelja, uz prevelik broj učenika (od 70 do čak 140), što je značilo nekvalitetno obrazovanje i neadekvatan nadzor. I spavaonice su bile goleme s desetinama djece različite dobi u kojima su se u okrilju noći događala najsurovija zlostavljanja. Iz dostupnih povijesnih izvora autorica spominje da su se u Dulwichu u 18. stoljeću dječaci slali u internat već s tri ili četiri godine, iako je uobičajena praksa bila sa sedam. Sve do sredine 19. stoljeća u većini internata vladale su sveopća anarhija i brutalnost u kojima su stariji dječaci ubijali mlađe, navodili ih na rizična ponašanja, samoubojstvo ili seksualna zlostavljanja. Također, stariji su dječaci provodili ropsku stegu nad mlađima i svatko tko je bio visoko na ljestvici „vlasti“ imao je svojeg „roba“ (engl. *fag*), što je bilo gotovo institucionalizirano, poput standarda ponašanja (a zapravo institucionaliziranog standarda zlostavljanja), što je označavalo da dječak pripada višoj klasi. Ženski internati počeli su se otvarati tek u 19. stoljeću te su u skladu s viktorijanskim moralom ravnateljice (engl. *headmistresses*) vodile računa o brojnim detaljima koji su današnjemu modernom čovjeku nezamislivi. Djevojčice i djevojke nisu smjele

imati zrcala, morale su se moliti, prati, čitati i spavati na točno određene načine. O menstruaciji se nikada nije govorilo, svoja tijela nisu smjele gledati pa su se prale u manjim grupama ogrnute plahtama. Nisu im bile dopuštene ni „neuredne“ frizure, čak ni nepoćudne poze prilikom spavanja (primjerice spavanje raširenih nogu), što je sve upućivalo na suptilnu formu socijalne mizoginije, ali i na deprivaciju od intimnosti, ljubavi i tjelesnog kontakta.

U drugom poglavlju „Život u tuđini i iscjeljivanje“ (engl. *Exile and healing*) autorica opisuje specifičnu razvojnu traumu internatske djece preko Thea – oženjenog četrdesetogodišnjaka, oca troje djece, situiranog i uspješnog u profesiji s nekolicinom muških prijatelja. U prikazu bolesnika autorica pomno prikazuje Theovo napredovanje kroz višegodišnji psihoterapijski proces, internatsku torturu kroz koju je prošao kao 8-godišnji dječak, strah za vlastiti život, svjedočenje zlostavljanju druge djece te vlastiti osjećaj zarobljenosti, bespomoćnosti i napuštenosti od majke, što je rezultiralo simptomima posttraumatskoga stresnog poremećaja. Reminiscirajući, Theo je iskoristio prošle događaje kako bi u terapijskom procesu razumio i eventualno promijenio sadašnje (osjećaj alijeniranosti u obitelji, nepovjerenje u terapeuta, u svoju ženu i svijet oko sebe). Dječak koji je iznenadno izgubio sigurnu bazu, preosjetljiv na najmanji znak odbacivanja cijeli se život borio sa stalnim osjećajem opreza i nepovjerenja prema drugima. Njegova terapeutkinja, autorica knjige, opisala je dva stanja njegova selfa: internatski self (engl. *boarding school self*) koji je bio potreban za Theovo puko preživljavanje te kućni self (engl. *home self*) - self nježnog i živog dječaka kakav je bio do polaska u internat. Dva aspekta njegova funkcioniranja stalno su se sukobljavala pa je onaj prvi self branio Theu da plače, da gleda, da osjeća, čak i da se katkada miče. Theo je ovim riječima opisao svoju rascijepljenost koju je osjećao kao dječak u internatu: „Kao da smo bili dva ja:

ja i moj mlađi brat, kojega sam morao ubiti jer je previše osjećao.“ Internatski self prozvaao je „kontrolorom“ jer ga je anestezirao, ali mu je i spašavao život u školskom okruženju, no u odrasloj mu je dobi sabotirao život kočeći emocije.

Amneziju, tugovanje, osjećaj napuštenosti i čežnju za domom dječaka i djevojčica iz internatskih škola autorica je razložila u trećem poglavlju „Razbijene privrženosti: skrivena trauma“ (engl. *Broken attachments: a hidden trauma*). Amneziji daje središnje značenje u razumijevanju i tretiranju traume internatske djece, koju mlađi školarci često konvertiraju u tjelesne simptome. U daljnjoj analizi autorica Schaverien tzv. internatski sindrom izjednačava s disocijativnim poremećajem pri čemu obrambeni mehanizmi stvaraju rascjep te se traumatski događaji mogu gotovo potpuno zaboraviti, a osoba može biti posve funkcionalna u svakodnevnom životu. Sve do trenutka iznimnog stresa, kada se traumatsko iskustvo ponovo može reaktivirati manifestirajući se različitim, za pacijenta često neobjašnjivim, *acting out*-om. Osjećaj zatočenosti u internatu združen je sa željom i fantazijama o bijegu, a rana separacija potiče dječju čežnju za idealnom majkom. Budući da su dječaci i djevojčice iz internata iskusili premalo prave bliskosti, u odrasloj dobi svoje ljubavne partnere tretiraju slično: nadajući se da će pronaći idealni ljubavni objekt, istodobno ga ocrnjuju kao nepouzdan i nesiguran.

U posljednjem poglavlju autorica naglašava kompleksna pitanja tjelesnog selfa (engl. *The boarding school body*) opisujući običaje (ili kako sama kaže: tiraniju) jedenja, tuširanja, spavanja, razvoja ljubavnih odnosa i ulaska internatske djece i mladih u različite seksualne aktivnosti. Mjesta jedenja, održavanja higijene i spavanja u internatu mjesta su najsnažnijih podsjetnika o gubitku sigurne baze školaraca. Autorica naglašava da su to prostori gdje djeca nemaju privatnosti i u kojima nema mogućnosti potpunog opuštanja, a kamoli sanjarenja.

Hrana postaje samo sredstvom preživljavanja (a ne uživanja), a jedenje bučan, kaotičan, kompetitivan, ubrzan i visokouznamirujući događaj. Internatska hrana školarcima postaje strana jer je u svakom pogledu drukčija od kućne, simbol je i povrede osobnih granica jer je još donedavno postojala stroga zabrana odlaska od stola dok se sve s tanjura ne pojede. Iako je većina internatske djece stalno tjelesno gladna hrane, neadekvatne i strane porcije hrane potiču stalnu želju za njom i djeca ju počinju samo „konzimirati“. Autorica nadalje objašnjava da takva situacija povećava njihovu emocionalnu glad za izgubljenim domom i pojačava nezadovoljenu dječju čežnju za ljubavlju i nježnošću. No, i tu se događa slično: glad i pohlepa za ljubavlju, kao i za hranom, rezultira još jačim nepovjerenjem, osjećajem izdanosti i napuštenosti.

Knjiga autorice Schaverien iznimno je seriozno stručno štivo s brojnim kliničkim primjerima jer dokumentira, oštro kritizira i zapravo dovodi u pitanje višestoljetnu tradiciju i praksu britanskog internatskog školovanja. Tradiciju koja je temeljena ponajprije na maskulinom principu prema kojem se u stilu viktorijanskih običaja odbacuje sve što je povezano s emocijama, poput pokazivanja osobina vulnerabilnosti ili slabosti. Također, razotkriva najteže forme zlostavljanja djece koje su prikazivane kao legitimne odgojne me-

tode izvorno zamišljene za poticanje socijalne odgovornosti i brige starijih školaraca prema najmlađima (engl. *fagging system*), do snobovštine koja se mogla prepoznati u njegovanju ekskluzivnog etosa škole ili čak stila govora i naglaska kao specifičnoga subliminalnog markera kojim su se bivši polaznici internata u britanskom društvu mogli lako međusobno prepoznati.

Dr. Joy Schaverien ovim je djelom osim psihoterapijskog dijaloga približila i umjetnički senzibilitet pacijenata s tzv. internatskim sindromom, koji se inače veoma rijetko mogu vidjeti u javnosti. Bogata crtačka produkcija prikazana u knjizi bila je pravi odraz psihodinamske situacije uklopljene u sveobuhvatnu sliku pacijenta. Gdje je verbalizacija osujećena, likovni izraz postaje jedna od kreativnih mogućnosti razotkrivanja. Baš zato su crteži dali još jedan pečat autentičnosti terapijskog procesa, a reprezentativni simboli na slikama snažna su i necenzurirana poruka, istinsko zrcalo opisanog vremena i specifičnoga školskog okružja. Svojim integrativnim pristupom Joy Schaverien omogućila je čitateljima dodatni uvid u pacijentovu psihičku aktivnost, a pacijentu održavanje svoje ekspresivne sposobnosti, svojega pravog selfa i ponovo pronađenoga ljudskog dostojanstva.

ALEKSANDRA MINDOLJEVIĆ DRAKULIĆ